

РЕЦЕНЗІЯ

**на освітньо-професійну програму «Історія та археологія» другого
(магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю В9 «Історія та археологія»
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка**

Рецензована програма розрахована на здобувачів магістерського рівня спеціальності В9 «Історія та археологія»; гарант – професор М. В. Бармак. Для педагогічного університету вона доволі точно передає специфіку закладу: тут історик готується водночас як дослідник і як викладач, а архівний, музейний та археологічний напрями надають цій підготовці прикладного виміру.

Передусім про те, що видається мені вдалим. Дослідницьке ядро програми утворюють «Методика наукових досліджень», «Філософія науки», «Історія української історичної думки» та «Методологія історії». Воно рухається від загальних питань наукового пізнання до історіографічної рефлексії, і магістрант вчиться не накопичувати факти, а критично працювати з літературою та джерелами. Для історика такого рівня це головне. Слушно, що поряд стоїть «Культурна антропологія»: для дослідника, який працює з регіональним матеріалом, антропологічна оптика стає дедалі потрібнішою.

Щодо послідовності, у мене є одне запитання. За структурно-логічною схемою «Методологія історії» стоїть лише в третьому семестрі, тобто наприкінці навчання, коли робота над кваліфікаційною роботою вже в розпалі. Загальні засади студент отримує ще в першому семестрі в межах «Методики наукових досліджень», і це частково знімає проблему, проте варто зважити, чи не логічніше поставити змістовніший методологічний курс раніше.

Найсерйозніше моє зауваження стосується археології. Вона є в назві спеціальності й програми, результати ПР06 та ПР08 передбачають експертизу пам'яток і роботу в експедиціях, а в переліку обов'язкових компонентів археологію представлено єдиним курсом – «Новітні методики археологічних досліджень» на 4 кредити. Польової практики серед компонентів немає. Гадаю, ситуацію виправили б вибіркові модулі з археологічної експертизи та охорони пам'яток, а ще краще – польова практика на базі обласних установ, що опікуються спадщиною.

Друге зауваження – регіональний вимір. В орієнтації програми йдеться про підготовку експертів з регіоналістики, але серед назв дисциплін я не побачив ні регіональної історії чи краєзнавства, ні палеографії, археографії, інших спеціальних історичних дисциплін. Якщо ці змістові лінії вже присутні в наявних курсах, це слід прямо відобразити в їхньому описі; якщо ні, їх варто ввести хоча б у вибіркового блоку. Для магістра, що працюватиме з архівними й музейними матеріалами Поділля та Галичини, такі навички не менш важливі за теорію.

І наостанок про воєнний контекст. Програма, що створюється в умовах війни, не може залишати цей досвід без відображення. Природним місцем для нього є музеєзнавчі й архівні курси: збереження та евакуація фондів, документування втрат і руйнувань, цифровий облік пошкодженої спадщини, воєнна археологія. Для практики варто назвати конкретні установи з чинними угодами та прив'язати індивідуальне завдання до теми магістерської роботи.

Загалом програма відповідає профілю спеціальності й сучасному стану історичної науки, поєднує дослідницьку та прикладну підготовку. Мої зауваження мають характер побажань і на загальну оцінку не впливають. Вважаю програму придатною для впровадження в освітній процес.

Рецензент:

доктор історичних наук,
професор, завідувач кафедри
історії України Кам'янець-
Подільського національного
університету імені Івана Огієнка

Олександр КОМАРНІЦЬКИЙ

